

Piers-Harris-3

Vragenlijst over zelfbeeld van kinderen en jongeren

Ellen V. Piers
Shirag K. Shemmassian
David S. Herzberg

Piers-Harris-3

Vragenlijst over zelfbeeld van kinderen en jongeren

Handleiding

Ellen V. Piers

Shirag K. Shemmassian

David S. Herzberg

Wij spreken dank uit aan de organisaties die betrokken zijn geweest bij het onderzoeken van de validiteit van de Nederlandse bewerking van de Piers-Harris-3: Het ABC, ECLG expertisecentrum leren & gedrag, Buro Klink, Atlas Jeugdhulp, en Bazalt Groep.

Redactie: Julia Plukaard
Foto omslag: © iStock.com/egoitzbengoetxea
Vormgeving: Annelies Bast, Amsterdam

Nederlandse bewerking: © 2024 Hogrefe Uitgevers B.V., Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Oorspronkelijke uitgave: Piers-Harris Self Concept Scale, Third Edition.
Copyright © 2018 by Western Psychological Services. Published in translation by permission of the publisher, WPS. Not to be reproduced in any form without written permission of WPS, 625 Alaska Avenue, Torrance, California 90503, U.S.A. All rights reserved.
Copyright © 2018 door Western Psychological Services. Ontwikkeld en gepubliceerd in vertaling met toestemming van de uitgever, WPS. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd in welke vorm dan ook zonder schriftelijke toestemming van WPS, 625 Alaska Avenue, Torrance, California 90503, U.S.A. Alle rechten voorbehouden.

Artikelnummer: 5708002

Inhoudsopgave

1	Inleiding en theoretische achtergrond	5
1.1	Het zelfbeeld als theoretisch construct	5
1.2	Het zelfbeeld van kinderen en adolescenten	6
1.3	De relatie tussen het zelfbeeld en psychopathologie	7
1.4	Het zelfbeeld en sociale media	8
1.5	De Piers-Harris-3	9
2	Afname en scoring	11
2.1	Gebruik en doelpopulatie	11
2.2	Materialen	11
2.3	Afname van de Piers-Harris-3	11
2.4	Ruwe scores berekenen en invullen	12
2.5	Bepalen van de genormeerde scores	14
2.6	Digitaal testen	14
3	Interpretatie	17
3.1	Vergelijken met normscores: T-scores en percentielen	17
3.2	Beschrijving van de totaalscore en schaalscores	17
3.3	Het beoordelen van de validiteit van de afname: twee validiteitsindices	19
3.4	Het interpreteren van de resultaten	20
3.5	Advisering en vervolgstappen	26
3.6	Voorbeeldcasussen	27
4	Ontwikkeling en normering	37
4.1	Ontwikkeling van de Piers-Harris 3 in de Verenigde Staten	37
4.2	Ontwikkeling van de Piers-Harris-3 in Nederland	37
4.3	Beschrijving van de normeringssteekproef	39
4.4	Effecten binnen de normeringssteekproef	41
5	Psychometrische eigenschappen	45
5.1	Betrouwbaarheid	45
5.2	Validiteit	48
	Literatuur	57
	Bijlagen	
	Bijlage A Nederlandse populatienormen (2023) 8 t/m 12 jaar	61
	Bijlage B Nederlandse populatienormen (2023) 13 t/m 17 jaar	63

1 Inleiding en theoretische achtergrond

1.1 Het zelfbeeld als theoretisch construct

Het begrip 'zelfbeeld' kan worden samengevat als *de beschrijving en waardering van het eigen gedrag en de eigen attitudes* (Piers et al., 2018). De term zelfbeeld (*self-concept*), door sommige onderzoekers ook wel onderling verwisselbaar gebruikt met zelfvertrouwen (*self-esteem*) of zelfwaardering (*self-regard*), verwijst naar iemands zelfpercepties met betrekking tot belangrijke aspecten van het leven. Hoewel deze percepties zijn gevormd door biologische en culturele factoren, krijgen ze mede vorm door de interactie van de persoon met de omgeving in zijn jeugd en door de attitudes en het gedrag van anderen. De zelfpercepties van een persoon zijn de oorzaak van zelf-evaluatieve attitudes en gevoelens die belangrijke organiserende functies hebben die ook gedrag motiveren. In de loop van de tijd kan iemands zelfbeeld veranderen in reactie op veranderingen in de omgeving en de eigen ontwikkeling, of als gevolg van veranderingen in prioriteiten of waarden. Deze veranderingen doen zich gewoonlijk echter niet snel voor, en vinden ook niet plaats in reactie op op zichzelf staande ervaringen of interventies.

Veelal wordt een onderscheid gemaakt tussen 1) de helderheid van het zelfbeeld (*self-concept clarity*) en 2) het zelfoordeel (*self-appraisal*). Het zelfoordeel heeft betrekking op het oordeel over de eigenschappen van een persoon zelf (Campbell, 2003; Crone et al., 2022; Pfeifer & Peake, 2012; Schwartz et al., 2012). Daarbij gaat het er dus om wat een persoon van zichzelf vindt op verschillende domeinen. Deze oordelen kunnen in meer of mindere mate positief en negatief zijn. De helderheid van het zelfbeeld betreft de mate waarin het zelfbeeld duidelijk is gedefinieerd, stabiel en consistent is over tijd en situaties. Deze helderheid neemt meestal toe naarmate iemand ouder wordt. De ontwikkeling van het zelfbeeld wordt verder besproken in paragraaf 1.2 van dit hoofdstuk.

De definitie van het zelfbeeld volgens Piers en collega's (2018), zoals gehanteerd in deze handleiding, berust op een zestal theoretische aannamen:

- 1 Het zelfbeeld is in wezen fenomenologisch van aard. Het is niet iets wat rechtstreeks kan worden geobserveerd, maar wat moet worden afgeleid uit gedrag of zelfrapportage. Het is lastig om gedragsmatige observaties te gebruiken om uitspraken over het zelfbeeld uit af te leiden, die in verschillende situaties voorkomen en consistent zijn. Het gebruik van een zelfrapportage sluit nauw aan bij de huidige definitie van zelfbeeld, omdat het een rechtstreekse uiting is van de perceptie die iemand van zichzelf heeft.
- 2 Het zelfbeeld heeft globale en specifieke elementen. Het globale zelfbeeld weerspiegelt hoe iemand zich voelt over *alle* kenmerken waar zijn of haar persoon uit bestaat, waarbij het onder meer gaat om specifieke vaardigheden en capaciteiten, interacties met anderen en het lichamelijke zelfbeeld. Diverse specifieke aspecten van het zelfbeeld komen voort uit iemands zelfbeoordeling op bepaalde gebieden van het functioneren. Sommige zijn relatief breed (bijvoorbeeld het lichamenlijk zelf, moreel en ethisch zelf), andere strikter gedefinieerd (denk aan de overtuiging goed te zijn in rekenen, of niet vaardig te zijn in voetbal). Het relatieve belang dat iemand hecht aan elk aspect van het zelfbeeld bepaalt de mate waarin succes en falen van invloed zijn op de totale zelfbeoordeling (Dickstein, 1977; Harter, 1978; Yung & Tabri, 2022). Ervaren falen op, voor een persoon, onbelangrijke terreinen zal waarschijnlijk geen sterke impact hebben op diens globale zelfbeoordeling. Vergelijkbare ideeën zijn naar voren gebracht door Shavelson en collega's (1976), die zelfbeeld zien als 'hiërarchisch georganiseerd'.
- 3 Het zelfbeeld heeft zowel een evaluatieve als een descriptieve component. Het zelfbeeld vertegenwoordigt iemands oordelen over zichzelf, die hij of zij over tijd verzameld heeft. Sommige van deze beoordelingen kunnen oordelen van anderen weerspiegelen (bijvoorbeeld bepaalde waarden, normen en ideeën

over wat sociaal wenselijke eigenschappen en gedragingen zijn). Andere kunnen uniek zijn voor de persoon. Bij het onderzoeken van het zelfbeeld is het dus van belang om rekening te houden met verschillende bronnen van vergelijking: tussen personen (nomothetische) of binnen een persoon (idiografische). Er moet zowel aandacht worden besteed aan hoe personen zichzelf vergelijken met hun leeftijdsgenoten als hoe zij zichzelf beoordelen ten opzichte van hun eigen innerlijke normen.

- 4 Het zelfbeeld dient om het gedrag te organiseren en motiveren. Een stabiel zelfbeeld zorgt voor een consequent beeld van iemands typische reacties in verschillende situaties. Dit helpt om ambiguïteit te verminderen en het gedrag te structureren gericht op bestaande doelen. Het handelen wordt ook bepaald door iemands oordeel of bepaald gedrag overeenkomt met het beeld dat iemand van zichzelf heeft. Gedrag dat congruent is met iemands zelfbeeld zal waarschijnlijk de voorkeur genieten boven incongruent gedrag. Op die manier kunnen oordelen met betrekking tot het relatieve succes of falen van bepaalde handelingen, alsmede de emoties (bijvoorbeeld trots, vreugde, of vernedering) die gepaard gaan met deze resultaten, een belangrijke motiverende functie vervullen.
- 5 Het zelfbeeld is relatief stabiel van aard. Hoewel het zelfbeeld door ervaring wordt gevormd, verandert het niet gemakkelijk of snel (Erikson, 1950; Robins & Trzesniewski, 2005; Trautwein & Möller, 2016). Ondanks dat het mogelijk is om iemands zelfbeeld te verbeteren door langdurige corrigerende ervaringen, is de kans klein dat er langdurige verandering optreedt door een korte, enkelvoudige of oppervlakkige interventie. Een kind kan zich bijvoorbeeld door een verjaardagsfeestje goed voelen, maar het is niet waarschijnlijk dat dat blijvende invloed heeft op het zelfbeeld van dat kind.
- 6 Het zelfbeeld wordt beïnvloed door verschillende fasen in het leven en de ontwikkeling van een kind of jongere. In de volgende paragraaf, 1.2, wordt dit verder toegelicht.

1.2 Het zelfbeeld van kinderen en adolescenten

Het zelfbeeld wordt door personen in verschillende stadia van hun ontwikkeling anders ervaren en geuit. Dit heeft te maken met verschillende factoren, zoals bijvoorbeeld de cognitieve ontwikkeling van een kind of jongere, de vaardigheid om het perspectief van anderen in te kunnen nemen, de feedback die zij krijgen vanuit hun omgeving en de mate waarin kinderen aan sociale vergelijking doen (Crone et al., 2022). Tijdens de vroegste jeugd van een kind ligt de focus op het differentiëren van zichzelf van anderen en op het vormen van een wederkerige relatie met de primaire verzorger(s) (Ainsworth, 1979). In de voorschoolse jaren wordt een kind mobieler, interacteert het sociaal met andere kinderen en volwassenen, en begint het een gevoel van genderidentiteit te ontwikkelen. Het zelfbeeld van schoolkinderen breidt zich geleidelijk uit om een groter gebied van dagelijkse interacties te omvatten, met name op het gebied van prestaties en relaties met leeftijdsgenoten.

Over het algemeen geldt dat hoe jonger kinderen zijn, hoe positiever zij over hun eigenschappen zijn. Dit heeft mogelijk te maken met de meestal positieve evaluaties van volwassenen, en het feit dat kinderen zichzelf vaak vergelijken met hun eerdere zelf (in plaats van met anderen) (Crone et al., 2022). Een dip in deze positiviteit over de eigen eigenschappen en het zelfvertrouwen vindt plaats rond de mid-adolescentie (Harter, 2001; Van der Aar et al., 2018). Hoe ouder kinderen worden, hoe meer het oordeel over zichzelf differentieert over verschillende situaties en contexten (Marsh & Ayotte, 2003; Marsh & Martin, 2011). Het zelfbeeld kan zo op verschillende domeinen sterker of juist zwakker zijn (Harter, 2012). In de adolescentie (10-24 jaar; Sawyer et al., 2018) kunnen bepaalde aspecten van het zelfbeeld snelle veranderingen of differentiaties ondergaan (bijvoorbeeld het moreel en ethisch zelfbeeld, lichamelijk zelfbeeld), terwijl andere zich geleidelijk en stabiel ontwikkelen (Dusek & Flaherty, 1981).

Naarmate kinderen ouder worden, wordt de mening van leeftijdsgenoten steeds belangrijker bij het vormen van een oordeel over zichzelf (Van der Crujisen et al., 2023). De adolescentie wordt dan ook gezien als een tijd waarin het zelfbeeld relatief veranderlijk is en langzaam toeneemt in helderheid, wat een jongere de kans biedt om naar de vroege volwassenheid een accuraat en adaptief beeld van zichzelf te vormen (Van der Crujisen et al., 2023). Resultaten van neurobeeldvormingsstudies laten zien dat de neurocognitieve ontwik-

keling tijdens de adolescentie plaatsvindt in hersengebieden die betrokken zijn bij zelfreflectie (Sebastian et al., 2008). De adolescentie is een kritieke periode voor het vormen en ontwikkelen van de identiteit, waarvan een samenhangend en realistisch zelfbeeld een fundamenteel aspect is (Tafoya et al., 2023).

1.3 De relatie tussen het zelfbeeld en psychopathologie

Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de relatie tussen het zelfbeeld en psychopathologie. Onderzoek suggereert dat het zelfbeeld kan worden gezien als transdiagnostische factor; een 'stoornis'-overstijgende factor die een rol speelt in het ontstaan en de ontwikkeling van meerdere typen psychopathologie (Van Tuijl et al., 2016). In de definities van meerdere zogeheten 'stoornissen' speelt een laag en vaak vertekend zelfbeeld een grote rol. Een voorbeeld hiervan is een eetstoornis als Anorexia Nervosa, waarbij een laag algeheel en fysiek zelfbeeld centraal staan in het ziektebeeld, en men over het algemeen erg kritisch op zichzelf is (Mendoza et al., 2022). Een sterke focus op het uiterlijke zelfbeeld en een laag uiterlijk zelfbeeld blijken voorspellend voor het ontwikkelen van eetstoornissen als Anorexia Nervosa en Boulimia Nervosa (Fairburn et al., 2003, Tabri et al., 2022) en de mate van *binge eating* (eetbuien) (Sharpe et al., 2018). Verder onderzoek ondersteunt de hypothese dat een sterke nadruk op een specifiek domein van het zelfbeeld gepaard kan gaan met een grotere kans op mentale gezondheidsproblemen (Yung & Tabri, 2022). Hoe belangrijker een domein voor een persoon is, hoe meer van het gehele zelfbeeld afhankelijk wordt van dat specifieke domein. Een sterke focus op één domein van het zelfbeeld is over het algemeen niet voordelig voor het gehele zelfbeeld.

Naast eetproblematiek, wordt het zelfbeeld gezien als een belangrijke factor in het ontstaan en de ontwikkeling van stemmingsstoornissen zoals een depressie (Beck, 1967). Negatieve zelf-evaluatie is een van de meest voorkomende kenmerken van depressie bij jongeren, en is volgens verschillende onderzoeken zelfs voorspellend voor de ernst van de stemmingsgerelateerde problematiek (Orchard et al., 2017; Orchard & Reynolds, 2018). Een laag zelfbeeld vormt een risicofactor voor het ontwikkelen van kenmerken van internaliserende problematiek (Van der Cruijssen & Boyer, 2020). Alhoewel de relatie tussen zelfbeeld en depressie het meest uitgebreid is onderzocht, wijst wetenschappelijk onderzoek ook op een negatieve samenhang tussen het zelfbeeld en zelfvertrouwen, en angsten (Bos et al., 2010; Henriksen et al., 2017; Leichsenring & Salzer, 2014; Moksnes & Espnes, 2012). Daarnaast lijkt het zelfbeeld een rol te spelen in de relatie tussen negatieve levensgebeurtenissen in de jeugd en het ontwikkelen van internaliserende problemen tijdens de adolescentie. Dit benadrukt het belang van het zelfbeeld als onderwerp voor onderzoek en preventie van internaliserende problematiek, vooral bij kinderen die daarvoor een risico lopen (Healy et al., 2021).

Verder wijst onderzoek uit dat het zelfbeeld van kinderen met ontwikkelingsproblematiek als ADHD (Houck et al., 2012), een autismespectrumstoornis (Van der Cruijssen & Boyer, 2020), en leerstoornissen als dyslexie gemiddeld lager is. Meta-analyses wijzen uit dat zeer zwakke lezers een groter risico lopen op emotionele problemen, met name als het aankomt op het algemeen zelfbeeld en het zelfbeeld omtrent lezen en spellen (McArthur et al., 2020). In dergelijke situaties kunnen het zelfbeeld en de leerstoornis elkaar ook negatief versterken. Zwak presteren ten opzichte van leeftijdsgenoten kan een negatief effect op het zelfbeeld hebben, maar een negatief zelfbeeld op het gebied van lezen en spellen kan vervolgens ook indirect de leerprestaties verslechteren (Marsh & Craven, 2006). Onderzoek wijst verder uit dat kinderen met een lage Sociaal Economische Status (SES) vaak een lager zelfbeeld hebben dan hun leeftijdsgenoten met een hogere SES. Dit verschil werkt kansenongelijkheid in de klas in de hand, door verschillen in verwachtingen, feedback en benadering gecreëerd door het lage zelfbeeld (Brummelman & Sedikides, 2023).

Tot slot wijst onderzoek uit dat het zelfbeeld nauw verbonden lijkt met de tevredenheid van adolescenten over het leven in algemene zin. Een sterker zelfbeeld gaat in onderzoek gepaard met een hogere levens-tevredenheid en meer algeheel geluk (Povedano-Diaz et al., 2019). Een positief zelfbeeld wordt daarnaast geassocieerd met betere schoolprestaties, coping-vaardigheden en sterkere sociale relaties (Houck et al., 2012). Onderzoek wijst uit dat een positief zelfbeeld samenhangt met het ervaren van meer mentaal welzijn,